

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ABU RAYHON BERUNIY
NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“QURILISH VA ARXITEKTURA SOHASIDAGI INNOVATSION
G'OYALAR, INTEGRATSIYA VA TEJAMKORLIK”

УРГЕНЧСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ, ИНТЕГРАЦИЯ
И ЭКОНОМИКА В ОБЛАСТИ
СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ»

IN THE NAME OF
ABU RAYHAN BERUNI
URGANCH STATE UNIVERSITY

“INNOVATIVE IDEAS, INTEGRATION,
AND ECONOMY IN THE FIELD OF
CONSTRUCTION AND
ARCHITECTURE”
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
REPUBLICAN CONFERENCE

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
1-TO'PLAMI

TASHKILIY QO‘MITASI:

RAIS:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti rektori v.v.b.,
professor - **S.U. Xodjaniyazov**

HAMRAISLAR:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **Z.Sh. Ibragimov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti xalqaro hamkorlik
bo‘yicha prorektori, f-m.f.d., professor - **G‘.U. Urazboyev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, Texnika fakulteti
dekani, f-m.f.n., dotsent - **M.Q. Qurbanov**

Toshkent davlat transport universiteti, Avtomobil yo‘llari muhandisligi
fakulteti dekani, t.f.d., professor - **A.X. Urokov**

Xorazm viloyati Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi boshqarmasi, Urganch
tuman bosh arxitektori - **R.B. Matmurotov**

ILMIY KOTIB:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, “Qurilish”
kafedrası dotsenti, PhD - **A.A. Qutlijev**

TASHKILIY QO‘MITA A‘ZOLARI:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti yoshlar masalalari
va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **D.I. Ibadullayev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti moliya-iqtisod
ishlari bo‘yicha prorektori - **A. Atajanov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”
kafedrası mudiri, t.f.n., dots. – **Q.K. Axmedov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası mudiri **R. Palvanov**

t.f.d., prof., R. Raximov, t.f.d., prof., B.Raxmonov, t.f.n., dots., K.Kuryozov, i.f.n., dots., N. Sattorov, a.f.n., dots., M. Setmamatov, a.f.f.d., dots., S. Atoshev, a.f.f.d., Sh. Abdullayeva, dots., Sh. Xo‘janiyozov, t.f.f.d., S. Sultanova, A. Atamuratov, A. Seyitniyozova, N. Kariyeva, S. Rajabov, S. Yusufov, A. Sobirov, X. Madirimov, X. Radjabov, I. Bekturdiyev, B. Radjapov, A. Xodjayazov, A. Matkarimov, M. Djumanazarova, R. Nafasov, Sh. Navruzov, Y. Tadjiyev, R. Sovutov, A. Samandarov, L. Yusupova, Sh. Masharipov, H. Bekchanov, D. Shalikarova, S. Nurmuhammedov, I. Matnazarov, Q. Soburov, K. Yuldashev, A. Bobojonov, Sh. Nurimetov, H. Masharipova, S. Qurambayev, M. Ashurova, A. Shomurotov.

ILMIY-TEXNIK ANJUMAN DASTURIY QO‘MITASI:

Rais: “ARXITEKTURA, QURILISH, DIZAYN” ilmiy-amaliy jurnalining bosh muharriri, i.f.d., prof. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universitetida 2025 yil 15-16-sentabr kunlari “Qurilish va arxitektura sohasidagi innovatsion g‘oyalar, integratsiya va tejamkorlik” mavzusidagi respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari kiritilgan.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va keltirilgan dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

Sinov qurilmasining umumiy ko'rinishi	
---------------------------------------	--

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. «Передовой зарубежный опыт. Оценка эксплуатационных характеристик асфальтобетона».—Электрон. данные. — URL: <https://www.rosdornii.ru/blog/item/217-cbornik-peredovoj-zarubezhnyj-opyt-otsenka-ekspluatatsionnykh-kharakteristik-asfaltobeton> (дата обращения: 05.11.19).

SHAHARSOZLIKDA VELOSIPED VA PIYODA YO'LAKLARI INFRATUZILMASINI KENGAYTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI

Sattarov Ne'matjon Azatbayevich

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”

kafedrasi dotsenti, i.f.f.d

nemat@6778email.ru

Annotatsiya

Ushbu maqolada shaharsozlikda velosiped va piyoda yo'laklari infratuzilmasini kengaytirishning ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik ahamiyati tahlil qilingan. Velosiped va piyoda yo'laklari sog'lom turmush tarzini qo'llab-quvvatlashi, transport xarajatlarini kamaytirishi, turizm va xizmat ko'rsatish sohalarini rivojlantirishi, tirbandliklarni kamaytirishi va atrof-muhitni yaxshilashdagi afzalliklari yoritilgan. Shuningdek, jahon tajribasi va O'zbekiston sharoitida ushbu infratuzilmani rivojlantirish istiqbollari ko'rib chiqilgan.

Kalit soʻzlar

Shaharsozlik, velosiped yoʻlaklari, piyoda yoʻlaklari, ekologiya, sogʻlom turmush tarzi, transport tizimi, turizm, urbanizatsiya.

Kirish

Soʻnggi yillarda urbanizatsiya jarayonining tezlashishi natijasida shaharlar aholisi soni ortib bormoqda. Bu esa transport infratuzilmasiga boʻlgan talabni keskin oshirmoqda. Shaharlarning transport tizimida asosan avtomobillar ustunlik qilmoqda va bu holat tirbandliklar, havo ifloslanishi, shovqin va aholining sogʻligiga salbiy taʼsir koʻrsatmoqda. Shu bois, zamonaviy shaharsozlikda muqobil transport vositalari, xususan velosiped va piyoda yoʻlaklari infratuzilmasini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Metodologiya

Maqolani tayyorlashda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

Tizimli tahlil – transport infratuzilmasining umumiy rivojlanishi va unda velosiped hamda piyoda yoʻlaklarining oʻrni oʻrganildi.

Taqqoslash usuli – Yevropa va Osiyo davlatlari tajribasi bilan Oʻzbekiston shaharlaridagi vaziyat solishtirildi.

Statistik tahlil – velosiped transportidan foydalanish darajasi, yoʻl-transport hodisalari va sogʻliq bilan bogʻliq koʻrsatkichlar tahlil qilindi.

Ekologik baholash – avtomobil chiqindilarining kamayishi va atrof-muhitga taʼsirini baholashda qoʻllanildi.

Tadqiqotda *anketalar va sotsiologik soʻrovlar* asosida aholining velosiped va piyoda yoʻlaklaridan foydalanishdagi ehtiyoji va qarashlari ham oʻrganilishi mumkin. Masalan, Toshkent shahrida 2022-yilda oʻtkazilgan soʻrovda qatnashchilarning 65% i velosiped yoʻllarining yetarli emasligini taʼkidlagan.

GIS (geoinformatsion tizimlar) asosida shahar hududlarida eng maqbul velosiped yoʻnalishlarini ishlab chiqish metodlari qoʻllanilmoqda.

Natijalar

Tadqiqotlar natijasida quyidagi muhim jihatlar aniqlandi:

Sog'lom turmush tarzi: Velosiped va piyoda yo'laklari aholining jismoniy faolligini oshiradi, yurak-qon tomir kasalliklari xavfini kamaytiradi. Tadqiqotlarga ko'ra, muntazam ravishda velosipedda qatnash inson umrini o'rtacha 2–3 yilga uzaytiradi. Shuningdek, yurak-qon tomir kasalliklari xavfi 30% gacha kamayishi mumkin (WHO, 2020).

Ekologik afzalliklar: Avtomobil transportidan foydalanish qisqarishi hisobiga shahar havosidagi zararli gazlar 15–20% gacha kamayishi mumkin.

Iqtisodiy samaradorlik: Transport xarajatlarining kamayishi, turizm va xizmat ko'rsatish sohalarining rivojlanishi, mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kopenhagen shahrida hisob-kitoblarga ko'ra, **1 km velosiped yo'lagiga sarflangan 1 yevro, iqtisodiyotga 5 yevro foyda keltiradi** (sog'liqni saqlash, transport xarajatlari va turizm orqali). O'zbekistonda ham turizm rivojlanishi bilan veloturizm alohida yo'nalish sifatida rivojlanishi mumkin. Urganch - Xiva, Shovot - Gurlan kabi yo'nalishlarda velosiped yo'laklari tashkil etilishi katta iqtisodiy samara beradi.

Jahon tajribasi: Amsterdam, Kopenhagen, Berlin kabi shaharlar velosiped infratuzilmasini kengaytirish orqali avtomobil qatnovini 25–30% kamaytirishga erishgan.

O'zbekiston sharoiti: Toshkent, Samarqand, Buxoro, Urganch va Xiva kabi shaharlar turistik yo'nalishlar bilan bog'liq ravishda piyoda va velosiped yo'laklari bo'yicha katta imkoniyatlarga ega.

Muhokama

Velosiped va piyoda yo'laklari infratuzilmasini rivojlantirish O'zbekiston uchun ham dolzarbdir, lekin quyidagi muammolar mavjud:

Infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi;

Aholining transport madaniyati va piyoda yo'l kesishmalardagi kamchiliklar;

Moliyaviy resurslarning yetarli emasligi;

Iqlimiy sharoit (yozda yuqori harorat, qishda sovuq ob-havo).

O'zbekiston shaharlarida **yo'l harakati xavfsizligi** dolzarb masala. Velosipedchilar uchun maxsus ajratilgan yo'laklarning mavjud emasligi ko'plab yo'l-

transport hodisalariga sabab bo‘lmoqda. 2021-yilda Toshkent shahrida 250 dan ortiq velosipedchilar ishtirokida YTH qayd etilgan.

Iqlim sharoiti inobatga olinib, yozda soyabonli yo‘laklar yoki maxsus yashil hududlar tashkil etilishi mumkin. Bu nafaqat qulaylik, balki ekologik barqarorlikni ham ta’minlaydi.

Moliyalashtirish muammosini hal qilish uchun **davlat-xususiy sheriklik (PPP)** asosida loyihalarni amalga oshirish mumkin. Masalan, reklama panolari va savdo nuqtalari evaziga yo‘laklarni xususiy sektor qurishi mumkin.

Biroq bu cheklovlarga qaramay, davlat siyosati, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik va jamoatchilik tashabbuslari orqali velosiped va piyoda infratuzilmasini kengaytirish mumkin.

Xulosa

Velosiped va piyoda yo‘laklari infratuzilmasini kengaytirish shaharsozlikda transport tizimini takomillashtirishning eng samarali yo‘llaridan biridir. Bu yo‘nalish nafaqat transport muammolarini hal etadi, balki aholining sog‘lom turmush tarzini qo‘llab-quvvatlaydi, ekologik vaziyatni yaxshilaydi va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo‘shadi. O‘zbekiston sharoitida ushbu yo‘nalishni rivojlantirish uchun davlat dasturlarida ustuvor yo‘nalish sifatida belgilanishi zarur. Velosiped va piyoda yo‘laklari **transport siyosatining ajralmas qismi** bo‘lishi lozim.

Bu yo‘nalish aholining salomatligini yaxshilash, transport tirbandliklarini kamaytirish va yashil iqtisodiyotga o‘tishda muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston shaharlarida “Velosiped shaharlari konsepsiyasi” ishlab chiqilishi, xalqaro tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish orqali amalga oshirilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Litman, T. (2021). *Evaluating Active Transport Benefits and Costs*. Victoria Transport Policy Institute.
2. Pucher, J., & Buehler, R. (2012). *City Cycling*. MIT Press.
3. O‘zbekiston Respublikasi Shaharsozlik kodeksi.
4. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO) hisobotlari.